

Zpráva o šetření z vlastní iniciativy ve věci policejního zákroku vůči mladistvému A. v Borovanech

Na začátku srpna 2022 proběhlo několik shromáždění poslance Ing. Andreje Babiše v Jihočeském kraji. Jedno z nich i v Borovanech. Při této akci došlo k tomu, že jeden hoch (posléze ztotožněn jako mladistvý A., xxxxxxxx [věk 15 let]) začal odnášet reproduktor, který vrátil poté, co jej o to požádala pořadatelka. Následně situaci začala řešit i Policie ČR, která hocha v konečném důsledku poutala na zemi, přičemž na něm klečeli 3 muži.¹

Poutání osob na zemi bylo jednou z věcí, jež ochránce dříve řešil s policejním prezidentem v souvislosti s kauzou úmrtí osoby v průběhu policejního zákroku v Teplicích (sp. zn. 4022/2021/VOP/MK). Výsledkem tohoto šetření byla, mimo jiné, změna interní metodiky, která vyžaduje, aby po spoutání osoby došlo k jejímu přepolohování, tedy aby neležela na břicho, a riziko poziční asfyxie tak bylo eliminováno. V době zahájení šetření nebylo zřejmé, zda k této změně polohy v nyní řešené kauze skutečně došlo, či nikoli.

Předmětem šetření tak byl jak samotný postup policistů při poutání osoby, tak i posouzení zákonnosti a přiměřenosti celého zákroku.

A. Shrnutí závěrů

Při poutání osoby jsem nezjistil v postupu policistů pochybení, neboť nezletilý nebyl dle dostupných informací držen v pozici na břicho déle, než bylo nezbytně nutné pro přiložení pout.

Nad rámec pochybení, jež konstatovaly služební orgány v kázeňských řízeních vedených s dotčenými policisty, jsem shledal pochybení při pokládání výzev k prokázání totožnosti.

B. Skutková zjištění

Dne 2. srpna 2022 probíhalo několik mítinků poslance Ing. Andreje Babiše s lidmi v různých městech Jihočeského kraje. Borovany byly ten den třetí zastávkou (po Jindřichově Hradci a Třeboni). Policisté, kteří prováděli zákrok v Borovanech, byli přítomni i na dřívějších mítincích. V Třeboni si všimli i A., který dle jejich tvrzení kopl do kolemjedoucího automobilu, který patrně dle mínění A. patřil do skupiny vozidel týmu Ing. Andreje Babiše.

Mítinku v Borovanech se dle videozáznamu pořízeného policisty účastnilo několik desítek osob, a to jak z tábora jeho příznivců, tak i odpůrců. V jeden moment se A. rozhodl, že z místa odnese stojanový reproduktor. Po několika metrech jej oslovila žena, která zřejmě patřila k pořadatelům mítinku, s tím, aby reproduktor vrátil. Na to A. reproduktor postavil zpět na zem. Tato událost neušla pozornosti policistů v civilním oděvu, kteří akci monitorovali. Po cca půl minutě se policisté vydali směrem k A. s tím, že jej ztotožní. Následně mezi policisty a A. proběhla tato konverzace:

1 Např. <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-politika/719482/drsny-zasah-proti-skolakovi-14-na-mitinku-babise-chovani-policistu-proveri-inspekce.html>.

„Ukaž občanku mladej.

Ukaž.

Ukaž občanku.

Jste od policie?

Seš za frajera dneska?

Jak?

Seš za frajera?

Já jenom ho nemám rád.

Ukážeš mi občanku nebo ne?

Proč se ptáš?

Dělej.

Ne hajzle!

Cože?

Pocem.

Opodál stojící žena říká: Já vás natáčím, zavolám policii, je to dítě. Policista jí odpovídá:

Volejte. Žena odpovídá, že zavolá, pokud ho napadnou.

Nejste policajt.

Jak, ty neumíš číst? Jsme od kriminální policie.

Druhý policista: Ukaž mi občanku. Ukaž mi občanku ti povídám.

Nebo máme zavolat uniformy, aby si tě odvezli ke ztotožnění?

Tak mi ukaž občanku.

Mě nezajímáš.

Pocem.

Ukaž mi občanku okamžitě.“

Tento rozhovor trval více než půl minuty.

Během tohoto rozhovoru A. popochází po trávníku, přičemž za zády má budovu kláštera v Borovanech, po jedné straně je pak křoví a po druhé stojan na kola. Tři policisté se pohybují s ním a tvoří bariéru proti útěku z místa.

Po posledních slovech (viz výše) jeden z policistů chytne A. za zápěstí, druhý policista jej chytne za druhé zápěstí. Na to se A. pokusí ze sevření dostat a vysmeknout se. Poté jej policisté povalí na zem a dojde k jeho spoutání na zemi.

V rámci kázeňských řízení byli policisté uznáni vinnými z toho, že A. tykali a oslovili jej slovy „Ukaž občanku, ukaž.“, resp. „Máš občanku, nebo ne?“ a „Ukaž mi občanku, ti povídám! Nebo máme zavolat uniformovaný policisty, aby si tě odvezli na ztotožnění?“.

C. Právní hodnocení

Podle § 9 zákona o Policii ČR² platí, že policista a zaměstnanec policie jsou při plnění úkolů policie povinni dodržovat pravidla zdvořilosti a dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní.

Podle § 10 odst. 5 téhož zákona: Pokud to okolnosti dovolují, je policista před provedením úkonu, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé

2 Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití (dále jen „zárok“), povinen použít slova „Jménem zákona!“ a odpovídající výzvy.

Podle § 11 písm. c) zákona o Policii ČR pak platí: Policista a zaměstnanec policie jsou povinni postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nebo osob nezúčastněných nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.

Podle § 13 zákona o Policii ČR platí: Policista je povinen před provedením úkonu poučit osobu dotčenou úkonem o právních důvodech provedení úkonu, a jde-li o úkon spojený se zásahem do práv nebo svobod osoby, také o jejích právech a povinnostech. Pokud poučení brání povaha a okolnosti úkonu, poučí nebo zajistí toto poučení ihned, jakmile to okolnosti dovolí.

Podle § 53 odst. 2 zákona o Policii ČR platí: Před použitím donucovacího prostředku je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito donucovacích prostředků. To neplatí v případě použití prostředku k zabránění odjezdu vozidla. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví osoby a zárok nesnese odkladu.

Slova policistů o tom, zda je A. za frajera a zda umí číst, **pokládám za porušení § 9 zákona o Policii ČR**, neboť zjevně nejsou v souladu s pravidly zdvořilosti a nedbají cti a vážnosti dané osoby – byť ta se předtím dopustila jednání, jež naplňuje znaky přestupku. Toto ustanovení neobsahuje žádnou výjimku, jež by umožňovala policistům je nerespektovat, jedná-li s nimi dotčená osoba neslušně (viz odseknutí „Ne hajzle.“). Jinými slovy, policisté mají povinnost toto ustanovení dodržovat vždy a bez ohledu na jednání osoby, vůči níž vystupují.

Před použitím donucovacích prostředků nedošlo k užití odpovídající výzvy se slovy „Jménem zákona!“, ačkoli to bylo namístě a byl pro to časový prostor. A. opakovaně odmítal prokázat svou totožnost, ačkoli jej k tomu policisté (poté, co svou příslušnost k Policii ČR minimálně jeden z nich prokázal služebním průkazem) vyzvali – byť velmi nevhodným způsobem. Na tomto místě odcituji příslušnou část komentáře k § 10 odst. 5 zákona o Policii ČR: *„Význam tohoto ustanovení je zejména v tom, že definuje jeden ze základních pojmů policejního práva, a to pojem zákroku. Toto ustanovení obecně zavazuje policistu použít před každým zákrokem neboli úkonem, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití, nejprve zvolání ‚Jménem zákona!‘ a současně použít vhodné výzvy. Výzva většinou obsahuje podle situace pokyn k zdržení se určitého konání, k určitému konání či ke strpění určitého konání a současně poučení o možných následcích neuposlechnutí této výzvy. Každý je povinen uposlechnout výzvy zakročujícího policisty (viz § 114). Tuto povinnost však policista má, pouze pokud to okolnosti dovolují. V některých případech např. funguje výzva jako předstupeň použití síly proti pachateli a umožňuje naplnit zásadu používání zbraně a donucovacích prostředků jako ultima ratio (viz komentář k § 51 a násl.), v jiných situacích naopak bude použití jakékoliv výzvy z povahy situace vyloučeno, neboť by zmařilo účinek překvapivého a rychlého zákroku.“³* O překvapivém či rychlém zákroku v nyní řešeném případě nelze uvažovat. Jednalo se o běžnou kontrolu totožnosti, k níž policisté přistoupili

3 VANGELI, Benedikt. § 10 [Iniciativa]. In: VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 62–63

až na základě své vlastní úvahy. Měli dostatek času si vše promyslet. A. byl navíc sám, nejevil snahu o útěk a policisté měli početní převahu. Pokud chtěli policisté ztotožnění vynutit (a z jednání A. nevyplývalo, že by jim chtěl dobrovolně vyhovět), měli čas a prostor k tomu, aby své zákonné povinnosti k užití výzvy dostáli. Tím by dali A. ještě poslední šanci k dobrovolnému prokázání totožnosti, a donucovací prostředky by tak byly užity až jako krajní řešení situace. Jelikož k tomu nedošlo, spatřuji v postupu policistů i **porušení § 53 odst. 2 ve spojení s § 10 odst. 5 a § 11 zákona o Policii ČR**. Podotýkám, že A. se o útěk pokusil až ve chvíli, kdy jej již minimálně jeden z policistů držel za zápěstí. Policisté tedy mohli mít ke zjišťování totožnosti více času, pokud by se nerozhodli přistoupit k užití donucovacích prostředků již v tento moment.

Jelikož nikdy v průběhu rozhovoru mezi policisty a A. zřetelně nezaznělo, proč po něm policisté požadují prokázání totožnosti (předložení občanského průkazu), lze nepochybně hovořit i o tom, že policisté **porušili i svou povinnost plynoucí z § 13 zákona o Policii ČR**. Pro úplnost i zde lze citovat příslušnou část komentáře k tomuto zákonu: „*Toto v policejní praxi často opomíjené ustanovení stanoví obecnou poučovací povinnost všech policistů vůči každé osobě úkonem, tedy výkonem pravomoci dotčené. Jde tedy o všechny úkony policie, nikoliv pouze o zákroky. Osobou dotčenou úkonem policisty je každý, komu plynou z úkonu nějaké právní povinnosti nebo do jehož práv a oprávněných zájmů je úkonem zasahováno. Takové poučení není vázáno na žádost dotčené osoby, policista sám musí osoby iniciativně v zájmu jejich právní jistoty a v zájmu preventivního a výchovného působení na občany poučit. Samozřejmě to nevylučuje možnost občana policistu o takovou informaci požádat a povinnost policisty takové žádosti vyhovět. Pokud je úkonem zasahováno do práv nebo svobod osob, je vždy třeba takovou osobu poučit také o jejich právech a povinnostech. Dočasnou výjimkou z poučovací povinnosti je možnost odložit poučení v případě, že tomu brání povaha nebo okolnosti úkonu, a to pouze do doby, kdy okolnosti toto poučení dovolí. Po odpadnutí těchto okolností je policista povinen osoby neprodleně poučit. Takovou situaci může být situace, kdy policisté zakročují, kdy plní úkoly krátkodobé ochrany či ochrany bezpečnosti chráněných osob či některý z druhů operativně pátrací činnosti apod. I u této výjimky je třeba aplikovat obecný princip přiměřenosti (§ 11), je tedy třeba vždy zvažovat, zda okolnosti byly takové, že ospravedlňovaly odložení naplnění práva osoby znát důvody úkonu, který se jí týká. Tato poučovací povinnost se vztahuje pouze na policisty, pokud jde o zaměstnance, těm poučovací povinnost případně stanoví příslušné procesní předpisy, podle kterých při té které činnosti zaměstnanec postupuje (např. § 4 odst. 2 SpŘ). Forma poučení není zákonem stanovena, může být proto jak ústní, tak písemná (nicméně vnitřní předpisy policie někdy stanoví závazně písemnou povinnost poučení se stvrzením podpisem).“⁴*

Nad rámec výše uvedeného uvádím, že policisté, v jejichž zájmu bylo zůstat v utajení, mohli celou situaci řešit profesionálněji. Považoval bych za vhodnější, pokud by o spolupráci požádali uniformovanou policii a A. do jejich příjezdu jen sledovali, aniž by prozradili svou příslušnost k Policii ČR. Zasáhnout mohli až v případě rizika, že A. bude chtít z Borovan odjet. Pokud už se ale rozhodli, že jej ztotožní sami, měli jej řádně vyzvat k prokázání totožnosti včetně sdělení důvodu, proč tak činí. Mohli (pokud by ke ztotožnění došlo) pracovat s informací, že jde o dítě. Mohli začít slušně komunikovat i s ženou, která tuto informaci

4 VANGELI, Benedikt. § 10 [Iniciativa]. In: VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 69.

sdělovala a jež se posléze ukázala být jeho matkou. Pochopitelně mohli policisté A. nabídnout zjištění totožnosti i jiným způsobem (např. sdělením osobních údajů o členech blízké rodiny).

Rozumím tomu, že daní policisté jsou školeni primárně k jiné činnosti. Lustrace osob nemusí být jejich rutinní praxí. Tím spíše však mohli v zájmu utajení své příslušnosti k Policii ČR postupovat jinak.

Jelikož jedním z úkolů veřejného ochránce práv je i dohled na dodržování práv osob se zdravotním postižením, musím se alespoň krátce zastavit u toho, že A. je dle dostupných informací osobou s poruchou autistického spektra. Plně si uvědomuji, že tato skutečnost nemohla být policistům v době zákroku známa. Vzhledem k tomu, že projevy autismu jsou u každého člověka velmi specifické, není možné se bez bližších znalostí vyjadřovat k tomuto konkrétnímu případu. Pro jeho dokreslení je však nezbytné zmínit některé věci alespoň v obecné rovině. Poruchy autistického spektra⁵ patří mezi postižení, která nemusí být na první pohled viditelná. Mezi projevy autismu patří například hypersenzitivita, senzoričná precitlivělost (zahlcení smyslů podněty), potíže porozumět sociálním situacím a také nepřiměřené reakce na neznámé podněty a stresující situace. To mohou provázet i netypické pohyby. Dospívající mladí lidé s poruchami autistického spektra mohou být více opoziční vůči autoritě než vrstevníci bez tohoto postižení. Proto potřebují dostatečně porozumět věcem a jejich smyslu.⁶ V souvislostech, ve kterých se případ odehrál, proto podotýkám, že k průběhu zákroku (reakcím chlapce na výzvy policistů) mohlo významným způsobem přispět i to, že policisté nebyli uniformovaní a jejich slovní projev také patrně vzájemnému porozumění nepřispěl. V této souvislosti bych rád apeloval na to, aby si policisté byli vědomi toho, že ne každý odmítavý přístup, s nímž se setkají, pramení ze záměrné neochoty dotyčného s nimi spolupracovat, ale může jít i o projev zdravotního stavu.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám řediteli Krajského ředitelství policie Jihočeského kraje a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv⁷ žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřil ke zjištěným pochybením a informoval mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Brno 24. ledna 2023

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

⁵ Poruchy autistického spektra jsou definovány zejména jako poruchy vývoje sociální interakce a komunikace. Jde o vrozenou odlišnost ve vývoji a fungování mozku, avšak modelový příklad člověka s diagnózou autismu neexistuje. Blíže také viz www.nautis.cz.

⁶ Další podrobnosti o projevech provázejících poruchy autistického spektra u dospívajících například zde www.autismport.cz.

⁷ Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.